

Een archeologisch bureau-onderzoek voor de Groenmarkt en het Prinsenplein te Meppel (Dr.).

N. van Malssen

ARC-Rapporten 2007-85

Groningen
28 januari 2008
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek voor de Groenmarkt en het Prinsenplein te Meppel (Dr.).

ARC-Rapporten 2007-85
ARC-Projectcode 2007/313

Opdrachtgever
Gemeente Meppel
Bevoegd gezag
Gemeente Meppel
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer bureau-onderzoek
26015

Tekst
N. van Malssen
Afbeeldingen
N. van Malssen
Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 28 januari 2008

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding tot het uitvoeren van dit archeologische bureau-onderzoek (Archisnummer 26015) vormen de voorgenomen bodemversturende activiteiten ten behoeve van de herinrichting van het Prinsenplein en de Groenmarkt te Meppel. Bij deze herinrichting zullen nieuwe kabels/leidingen worden gelegd en zal het riool worden vernieuwd, op een andere plek dan het huidige riool. Bij het vernieuwen van de kabels/leidingen zal de bodem tot op een diepte van ca. 120 cm worden verstoord. Voor de aanleg van het riool wordt de bodem tussen ca. 2 m (Prinsenplein) en ca. 2,6 m (Groenmarkt en Marktstraat) diep verstoord.¹ In totaal heeft het plangebied een oppervlak van ca. 200 m². Namens de gemeente Meppel heeft dhr. E. Schrauwen aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) opdracht verleend voor het uitvoeren van het bureau-onderzoek. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de Wet op de archeologische monumentenzorg en volgens de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.²

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen in het centrum van Meppel: de Groenmarkt en het Prinsenplein.

1.3 Objectgegevens

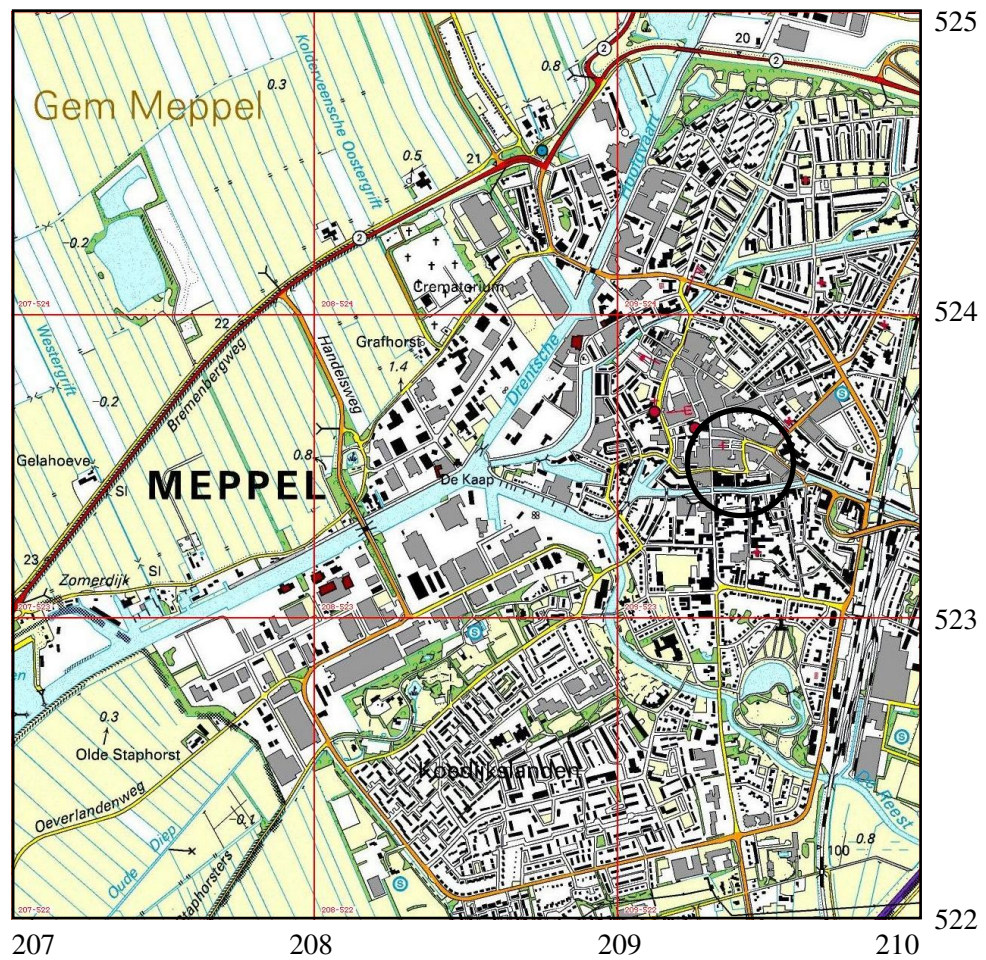
Provincie	Drenthe
Gemeente	Meppel
Plaats	Meppel
Toponiem	Prinsenplein/Groenmarkt
Kaartblad	21E
Coördinaten	209.367/523.595 (NW)
	209.365/523.556 (ZW)
	209.527/523.563 (NO)
	209.510/523.535 (ZO)
Type bodem	Bebouwd
Geomorfologie	Bebouwd

1.4 Doel van het onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Aan de hand van de op deze wijze verkregen gegevens wordt vastgesteld of er archeologische resten in het plangebied aanwezig (kunnen) zijn, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden

¹Telefonische mededeling dhr. E. Schrauwen, 18 december 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl

Legenda

— Onderzoekslocatie

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

in het plangebied eventueel een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgetraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.5 Werkwijze

Voor een bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Gegevens met betrekking tot bekende en te verwachten archeologische waarden worden onder meer ontleend aan Archis. Dit is het digitale archeologische informatiesysteem voor Nederland, waarin onder meer de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) zijn opgenomen. Om inzicht te krijgen in de aardwetenschappelijke opbouw van het plangebied worden geomorfologische, geologische en bodemkundige kaarten geraadpleegd. Hierbij wordt getracht, informatie te verkrijgen met betrekking tot bekende verstoringen in de oorspronkelijke bodemopbouw. Voor een overzicht van de historische en subrecente situatie van het plangebied wordt gebruik gemaakt van topografisch-historisch kaartmateriaal. Tenslotte worden – voor zover aanwezig – de resultaten van voorgaand archeologisch onderzoek in de omgeving van het onderzoeksterrein nagetrokken op relevantie en bruikbaarheid.

2 Bureau-onderzoek

2.1 Aardwetenschappelijke waarden

Het onderzoeksterrein is gesitueerd in de fysisch-geografische regio het noordelijk zandgebied, dat de provincie Drenthe en delen van de provincies Overijssel, Friesland en Groningen omvat (Berendsen 2005). In dit gebied is gedurende de laatste ijstijd (Weichselien ca. 112.000 – 8.000 v. Chr.) een pakket dekzand afgezet (eolisch, Formatie van Boxtel). Gedurende het Holocene (vanaf ca. 8.000 v. Chr.) ontwikkelden zich in dit pakket podzolbodems. Een podzolbodemprofiel is herkenbaar door een toplaag van humusrijke grond (A-horizont), waaronder een bleekgrijze (uitspoelings)laag (E-horizont), daaronder een donkere (inspoelings)laag (B-horizont) en geheel onderop de oorspronkelijke bodem (C-horizont). De gaafheid van dit profiel is een indicatie voor de mate van verstoring van de bodem. Hoe minder de bodem is verstoord, hoe groter de kans is dat archeologische resten *in situ* in de bodem bewaard zijn gebleven. Specifieke gegevens over de bodemopbouw en geomorfologie van het plangebied zijn moeilijk te achterhalen met behulp van Archis (bodem en geomorfologie) of de kaart Fysische Geografie uit de (digitale) Atlas van Drenthe, omdat deze kaarten slechts aangeven dat het plangebied is bebouwd. De bodem in de omgeving bestaat uit veldpodzolgronden, beekerdgronden en moerige gronden (afb. 7). Het valt te verwachten dat de ondergrond uit één van deze bodems of een combinatie hiervan bestaat.

Afbeelding 2 De onderzoekslocatie (zwart omcirkeld) op een kadastrale kaart uit het begin van de 19e eeuw. Bron: www.watwaswaar.nl.

Afbeelding 3 De onderzoekslokatie (zwart omcirkeld) op een militaire kaart uit 1851. Bron: www.watwaswaar.nl.

2.2 Historische situatie en archeologische waarden

De noordelijke zandgronden kennen een lange bewoningsgeschiedenis. De oudste sporen stammen uit het Laat Paleolithicum (vanaf ca. 9.000 v. Chr.). Tot aan de Romeinse Tijd (ca. 12v. Chr. – 450 n. Chr.) was er sprake van bewoningscontinuïteit. In de Romeinse Tijd neemt de bevolking af, om pas weer in de loop van de (Vroege) Middeleeuwen weer toe te nemen. De meeste dorpen in de regio onstonden uit reeksen boerderijen op een kruispunt van wegen, zogenaamde esdorpgehuchten. De oudste vermelding van Meppel stamt uit de twaalfde eeuw. Meppel was oorspronkelijk een esgehucht en was tot 1422 een buurschap van het kerspel Kolderveen. Aan het eind van de 15e eeuw groeide Meppel uit tot een dorp met een belangrijke streekfunctie, eerst als overslagplaats en vanaf 1460 als markt. In de loop van de zestiende eeuw, toen de stad een rol ging spelen in de doorvoer van turf, kwam de stad tot bloei. Stadsrechten verkreeg Meppel pas in 1809. Onder de stadskern bevinden zich mogelijk sporen van vroegere bewoning. De Groenmarkt en het Prinsenplein liggen in het centrum van de 16e eeuwse kern.

Op kaarten uit de 19e eeuw en begin 20e eeuw en op foto's uit het begin van de 20e eeuw (zie www.meppel.nl) is te zien dat wat nu de Prinsenstraat/het Prinsenplein is, toen een gracht was (afb. 2 en 3). De kaart uit 1851 laat zien dan aan de noordkant van de huidige Groenmarkt bebouwing stond. Deze bebouwing is inmiddels weer verdwenen. De kaarten laten ook zien dat op de hoek van de Prinsenstraat en de Grotekerkstraat de bebouwing iets verder doorliep dan nu het

Afbeelding 4 De onderzoekslokatie (wit omcirkeld) op een topografische kaart uit ca. 1900. Bron: www.kich.nl.

geval is. De kaart uit ca. 1900 (afb. 4) laat zien dat deze bebouwing toen niet meer aanwezig was en dat er een brug over de gracht was gebouwd.

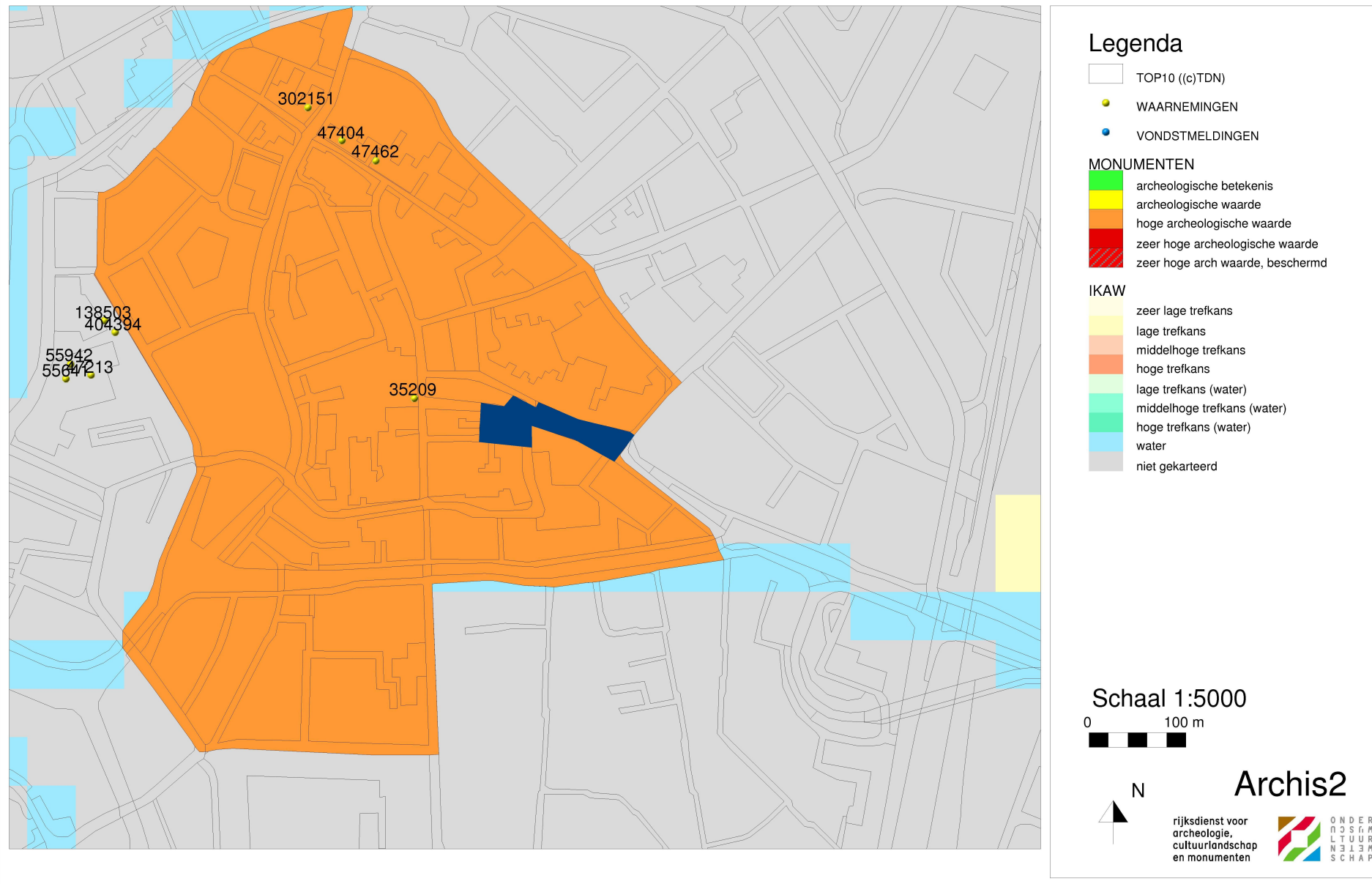
De Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) geeft geen informatie over de archeologische trefkans van het gebied. De Archeologische Monumenten Kaart (AMK) laat zien dat het plangebied deel uit maakt van een monument met hoge archeologische waarde, het centrum van Meppel. Het betreft de stad zoals weergegeven op de topografische militaire kaart van 1853.³ Er zijn in het plangebied geen Archis vondstmeldingen of -waarnemingen gedaan. Eind 2005 en begin 2006 heeft Archaeological Research & Consultancy een archeologische begeleiding uitgevoerd op De Wheem, dat direct aansluit op het huidige plangebied. Bij deze begeleiding is een hoeveel archeologische resten aangetroffen, die dateren uit de 16e – 18e eeuw.

3 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel/aanbeveling

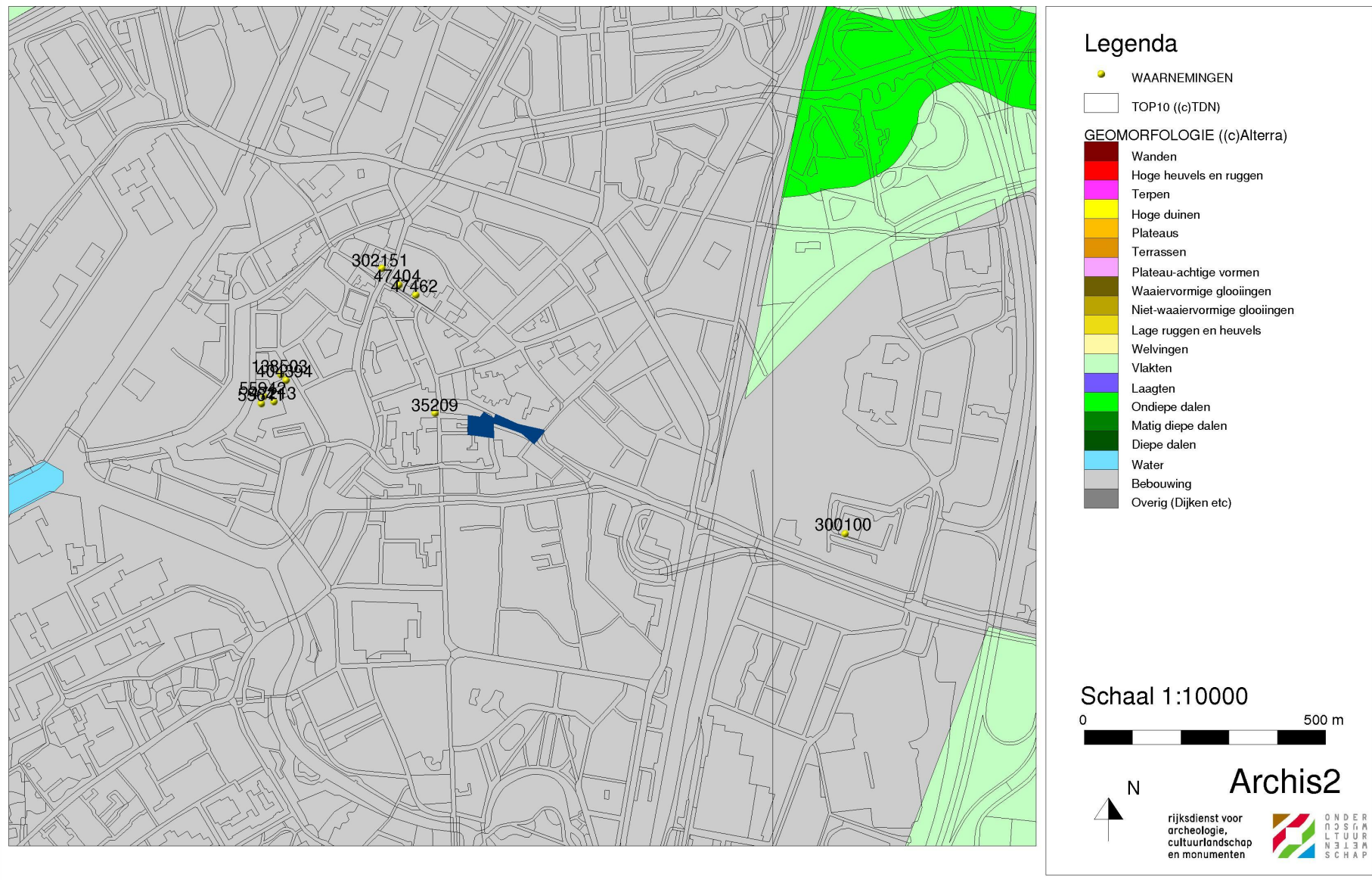
Op basis van het bureau-onderzoek kan worden geconcludeerd dat er een reële kans is dat er bij het uitvoeren van de geplande werkzaamheden archeologische vindplaatsen worden verstoord. Het is te verwachten dat bij de uitvoer van de werkzaamheden in de noordoosthoek (Marktstraat) van het plangebied sporen van bewoning uit in ieder geval de Nieuwe Tijd kunnen worden aangetroffen. Dit geldt ook voor de noordkant van de Groenmarkt en de hoek Prinsenstraat/Grotekerkstraat/Prinsenplein. Verder kunnen resten van kademuren en van bruggen worden aangetroffen. Tot slot wordt de voormalige gracht doorsneden. De bovenste laag zal

³AMK-monumentnr. 14513-Meppel Centrum; CMA-code 21E-017; Achis-onderzoeksmelding 14908.

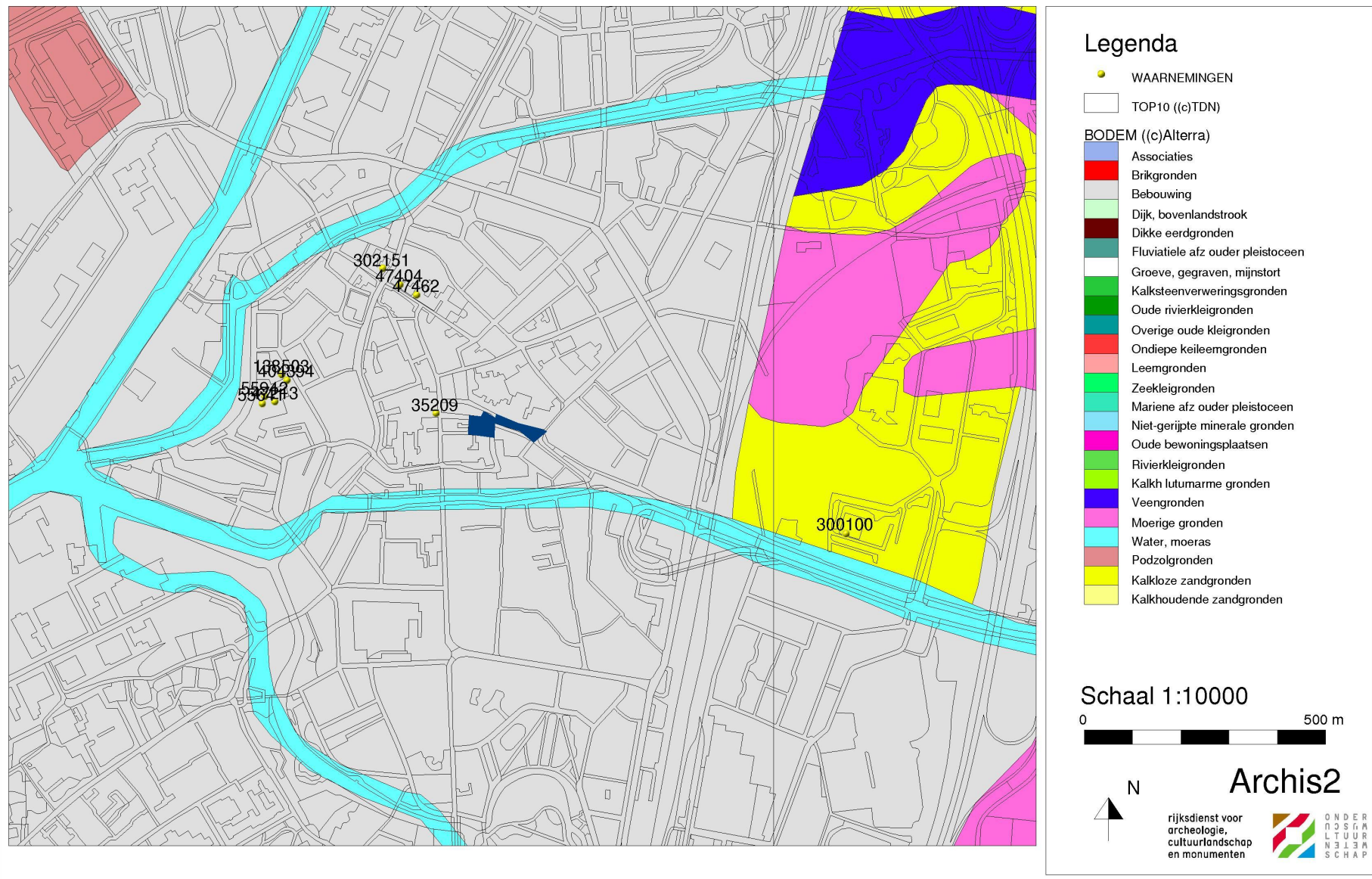
naar verwachting weinig archeologisch materiaal opleveren, de oude(re) vullingen kunnen daarentegen vanuit archeologisch oogpunt interessant zijn. Daarnaast valt niet uit te sluiten dat zich onder het plangebied resten bevinden uit de prehistorie of uit de Middeleeuwen, die nieuwe gegevens kunnen verschaffen over het recente en minder recente verleden van de stad. Tot slot kan de opbouw van de bodem worden gedocumenteerd, wat waardevolle informatie kan verschaffen over de mate van versterking. Dit is van belang voor het bepalen van de archeologische trefkans van het plangebied. Op basis hiervan, gecombineert met het gegeven dat het plangebied deel uit maakt van een monument met 'hoge archeologische waarde' (afb. 5), wordt geadviseerd de bodemverstorende werkzaamheden archeologisch te begeleiden.

Afbeelding 5 Archeologische verwachtingswaarden, monumenten en waarnemingen in de omgeving van de onderzoekslocatie (blauw). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 18 december 2007.

Afbeelding 6 Geomorfologische kaart van de omgeving van de onderzoekslocatie (blauw). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 18 december 2007.

Afbeelding 7 Bodemopbouw in de omgeving van de onderzoekslocatie (blauw). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II, 18 december 2007.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.